

Szilágyi Mariann

Hungarika-kutatás a Klimo Könyvtárban

A Szepesy-katalógus magyar nyelvű nyomtatványai*

A pécsi püspöki könyvtár történetéről, állományáról, annak egy-egy kiemelkedőbb munkájáról már szép számmal jelentek meg tanulmányok, konferenciakötetek¹, és időközben egy nagyszabású monográfia is született.² Az eddigi kutatások azonban nem igazán tértek ki a bibliotéka magyar vonatkozású nyomtatványainak feltárására és bővebb ismertetésére.

A mai Klimo-gyűjtemény hungarika kiadványainak száma egyáltalán nem elhanyagolható, így mindenképpen hasznos célkitűzés az állomány ilyenfajta kiemelése és elemzése. Hosszabb távú feladatomban szánom tehát, hogy 1774-től, a könyvtár alapításától/megnyitásától kezdve összegyűjtöm a katalógusok, a kölcsönzési mutatók és egyéb indexek (pl. könyv- és hagyatéki jegyzékek) segítségével a magyar nyomtatványokat, valamint végigkísérem azok változásait (hiányok, eltűnések, könyvbeszerzések stb.), hogy végül aztán a mai állomány anyagából egy hungarikajegyzéket adhassak az érdeklődők kezébe.

Hungarikáknak tekintjük a történelmi Magyarország területén bármely nyelven megjelent kiadványokat, a külföldön egészben vagy részben magyar nyelven kiadott munkákat, valamint tartalmukban magyar, illetve magyarországi vonatkozású kiadványokat.³ Láthatjuk, hogy a Klimo-állomány teljes hungarika anyagának feltérképezése nem egyszerű feladat. A három fő szempont közül így egyelőre csak egygyel, a kizárólag magyar nyelvű kiadványokkal foglalkozom.

2010-ben, Klimó György születésének 300. évfordulója alkalmából rendezett konferencián már lehetőségem nyílt a Koller József (1745–1832) könyvtáros által, 1779-re elkészített, a nyilvános bibliotéka első, akkori teljes állományát feltáró mutatójában, az ún. Koller-katalógusban⁴ fellelhető magyar nyelvű nyomtatványokról előadást tartani, amelyről egy tanulmány is született.⁵ A Koller-mutató

* A tanulmány elkészítése a TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0012 azonosító számú, „A SZTE Kutatóegyetemi Kiválósági Központ tudásbázisának kiszélesítése és hosszú távú fenntarthatóságának megalapozásába a kiváló tudományos utánpótlás biztosításával” című projekt keretében valósult meg.

¹ CSÓKA–JAKSA 2001, POHÁNKA 2007, POHÁNKA–SZILÁGYI 2011.

² SCHMELCZER–POHÁNKA 2012

³ SZABÓ 1879, SZABÓ 1885, SZABÓ–HELLENBRANDT 1896, SZABÓ–HELLENBRANDT 1898. és mnb.oszk.hu (2014. 01. 30.)

⁴ PEK TGYO lt. QQ.I.14 = Ms 56

⁵ SZILÁGYI 2011

szerint a püspöki könyvtár 1777/1779⁶ és 1835 közötti időszakában, vagyis az index használata idején a magyar nyelvű kiadványok száma körülbelül 200 mű volt.⁷ Az intézmény megnyitásának idején kicsivel több mint 100 magyar nyelvű nyomtatvány kapott helyet a püspöki könyvtárban, 1835-re a Koller-katalógus szerint ez a szám megduplázódott. Az ország első nyilvános főpapi könyvtárait (Kalocsa, Eger) – Batthyány Ignác erdélyi püspök egyedi gyűjtését leszámítva Gyulafehérváron – a régi, magyar nyelvű nyomtatványok száma már a 18. század végén meghaladta a kétszázat.⁸

A tanulmány kiter arra, hogy Klimó György pécsi püspök saját könyveiről készült, évszám nélküli hagyatéki leltárában, azaz az *Inventariumban*⁹ felbukkanó 73 db magyar nyelvű munka átkerült a Koller-mutatóba, kivéve két kiadványt. Időközben új eredmény látott napvilágot: az *Inventariumban* feltüntetett összes mű megtalálható a katalógusban. A két mutató között azonban eltérések figyelhetők meg; a Koller-féle index két bejegyzésének kiadási évszámai nem egyeznek az *Inventarium* (helyesen feltüntetett) adataival, egy nyomtatvány esetében pedig az *Inventarium* bibliográfiai adatai pontatlanok. Azaz ezek alapján (továbbra is) feltételezhetjük, hogy Koller József nem a hagyatéki leltár szerint készítette a katalógusát, hanem kizárólag a nyilvános könyvtárba átkerült kötetek alapján dolgozott. Szintén újdonságként tisztázandó, hogy az első ismert, 1808–1818-as kölcsönzési naplóban¹⁰ feltüntetett összes magyar nyelvű munka egyezést mutat a Koller-féle mutatóban fellelhető magyar nyelvű kötetekkel. A tanulmány azt állítja, hogy egy szöveg, a „*Krisztus kinszenvedésének históriája*” című bejegyzés nem található meg a Koller-féle katalógusban. Időközben megállapításra került, hogy ez a nyomtatvány Torkos András *Új zengedező mennyei kar...* című művével együtt jelent meg „*egynéhány Imádságokkal együtt*”, Klimó György ex librisével ellátva.¹¹ A következő nagyobb indexből, a Vizer Ádám kanonok és könyvtárőr 1801-es, 81 db magyar nyelvű munkát tartalmazó jegyzékéből¹² azonban 39 db 18. századi temetési és gyászbeszéd szövege már nem került bele a nagy indexbe.¹³ Ezek alapján tehát összegezhető, hogy a későbbiekben nem minden magyar nyelvű nyomtatvány volt bevezetve a Koller-mutató-

⁶ A katalógust valószínűleg 1777 végén vagy 1778 elején kezdte el írni Koller József. In: SCHMELCZER–POHÁNKA 2012. 98.

⁷ Újbóli átszámolással a Koller-katalógusban – az első és későbbi bejegyzésekkel együtt – összesen 193 művet számoltam 217 kötetben. vö. POHÁNKA–SZILÁGYI 2011.109. A számadat pontos megállapítása nem kis nehézséget okozott, mert az index gyakran tünteti fel ugyanazt a művet rövidítve többször is, gyakran jelzet nélkül, külön bejegyzésként, más címmel. Pl.: „*Förtő mellett lévő Boldog Aszszony tettei.*” és „*Titkos értelmű Róza.*” vö. RMK. I. 1518.

⁸ vö. ANTALÓCZI 1989, BOROS 1989, VARJÚ 1899.

⁹ PEK TGYO It. Ms 1489

¹⁰ PEK TGYO It. Ms 999

¹¹ vö. PETRIK VII. 534.

¹² PEK TGYO It. Ms 1193

¹³ SZILÁGYI 2011. 108–115.

ba, annak pontos vezetésére nem fordítottak nagyobb figyelmet, így érdemes megvizsgálnunk a többi indexet is.

Jelen tanulmányomban a pécsi Klimo Könyvtárban található következő nagyobb, de még a Koller-mutató használatával egy időben (1833-ban és 1834-ben) összeírt jegyzéket¹⁴ vizsgálom. A Szepesy Ignác (1. kép) pécsi püspöksége ideje alatt (1828–1838) lejegyzett fólióméretű katalógus hat kötetből áll, az első három rész szerzői betűrendben hozza a feltüntetett műveket, a másik három darab egy tárgyszavas jegyzék. (2. kép) Schmelcz-Pohánka Éva monográfiájából tudjuk, hogy az első három kötetet Vojdás János könyvtárfelügyelő munkája jelzi, de Gradwohl Eduárd segédkönyvtáros és Szabó József könyvtári szolga is nagy segítséget nyújtott az összeírásban. A három tematikus mutatót pedig Gradwohl Eduárd segítségével, Vojdás 1835-ös halála miatt, már Virág Mihály könyvtári felügyelő fejezte be.¹⁵

1. kép – báró Négyessy Szepesy Ignác pécsi püspök

Dolgozatomban most csak az első három betűrendes mutatót vettem górcső alá; azt vizsgáltam, hogy ezen kötetek lejegyzésének idején, azaz 1833 és 1834 közötti időszakban milyen számban, mely magyar nyelvű munkák képviseltették magukat, és hogy milyen eltérések, változások mutathatók ki a Koller-féle mutatóhoz képest, amelyet ezzel egy időben (1835-ig) még folyamatosan vezettek. (3. kép)

¹⁴ PEK TGYO It. Sz.R.I.1-2-3 = Ms 174, PEK TGYO Kt. Sz.R.I.4-5-6 = Ms 175.

¹⁵ SCHMELCZER-POHÁNKA 2012. 56-57. 115.

pontosan rekonstruálni, de a két katalógus összehasonlításával új eredményekhez juthatunk.

A Szepesy-féle három jegyzékben a felsorolások között nincsenek betoldások, pótlások, átírások, kivéve az első és a második katalógus végén található pár jegyzékes kiegészítést, ám még ezzel is jóval könnyebb az áttekinthetősége, mint a Koller József-mutatatóé. Az index szerzői betűrendben tartalmazza a műveket, a teljes, gyakran egész oldalt elfoglaló cím lejegyzésével, pontosan, ahogy azt az egyes könyvek címlapján is feltüntették. Majd a kiadási helyet, dátumot, a kötet-számot, valamint gyakran a könyv méretét (pl. „fol.”) is. A lap jobb oldalán pedig a könyvek jelzeteit láthatjuk, amelyek nagyrészt a mai helyrajzi számmal egyeznek meg.

A Koller József- és a Szepesy-katalógus összevetése a magyar nyelvű munkák tekintetében mindenképpen hasznosnak bizonyulhat. Míg a Koller-katalógus 5050 művet sorol fel 7520 kötetben, amelyből közel 200 db a magyar nyelvű nyomtatvány,¹⁷ addig az 1833–34-es háromkötetes mutatóban a 8688 tétel közül¹⁸ már 392 db magyar nyelvű kiadványt számolhatunk 350 kötetben, amellyel – még ha hozzászámoljuk a Koller-katalógusból kimaradt, a Vizer jegyzékben feltüntetett 39 magyar nyelvű művet is – dupla arányú növekedést láthatunk, még ha abban csak a két szélső terem munkáit találjuk is.

A Szepesy-katalógus sajnos nem mindig vonultat fel pontos bejegyzéseket: a magyar nyelvű nyomtatványok esetében jó néhány dupla beírást találunk (pl. „*Egyed Antal: Ovidius Keservei...*” című tétel az első kötetben, illetve „*Ovidius Keservei, fordította Egyed Antal...*” az O betűnél, vagy a *Nap után forgó virág, vagyis minden féle nyavalya ellen való orvosság* című munkánál az N és F betűnél egyaránt – mindezt a *vide*, azaz a lásd szó feltüntetése nélkül), ami így az adatfelvételt is megnehezíti. Előfordulnak elírások is: Pápai Páriz Imre munkájaként olvashatjuk az eredetileg Pápai Páriz Ferenc által írt művet, a *Pax corporist* (4. kép). A *Cyrus nyúgodalma. Avagy Cyrusnak történetei és élete (...)* című nyomtatványnál a lejegyző 1774-es dátummal Pápai Párizra hivatkozik, ahol nem találjuk, valószínűleg azért, mert Jacques Perneti 1778-ban kiadott művéről van szó¹⁹, ám Pernetinél sincs bejegyezve a kiadvány. Lisznyai krónikája három helyen (címnél, szerzőnél, műfajnál) is be van jegyezve. Sok a pontatlanság; gyakran hiányzik a nyomtatási év és hely is; pl. Antal János vagy Georg Illés munkáinál teljesen elmaradnak a kiadási adatok lejegyzései.

A még 1835-ig vezetett Koller József-mutató magyar nyelvű bejegyzései közül 142 tétel fellelhető az 1833/34-es katalógusban is; mindkettőben felbukkan 12 magyar nyelvű bibliakiadás, pl. az 1626-os kiadású Káldi György-biblia vagy Károlyi Gáspár 1608-ban napvilágot látott szentírása. Szintén mindkét mutató-

¹⁷ SZILÁGYI 2011. 116.

¹⁸ SCHMELCZER–POHÁNKA 2012. 57.

¹⁹ PETRIK I. 481.

A mindkét helyen feltüntetett magyar nyelvű nyomtatványokat megvizsgálva további pontatlanságokat fedezhetünk fel a Szepesy-féle mutatóban a kiadói évszámokat tekintve:

SZERZŐ, CÍM, KIADÁS	KOLLER-KATALÓGUS	SZEPESY-KATALÓGUS	PETRIK-SZÁM/RMK
Jaksits Salamon: <i>Házi keresztény katholika iskola, az az Olly isteni tudomá- mány, melly által a keresztény katholikusok az egy igaz időözítő keresz- tény katholika szent hitnek ágazataira ... oktattatnak. Szeged, 1825.</i>	Szeged, 1825.	Szeged, 1823.	
Nagy Ferenc: <i>Az egy, igaz, és boldogító hitnek elei...</i> Eger, 1767.	Eger, 1767.	Eger 1769.	Petrik II. 823.
Pázmány Péter: <i>Hodegus. Igazságra- vezérlő kalauz.</i> Nagy-Szombatban, 1766.	Nagyszombat, 1766.	Nagyszombat 1767.	Petrik III. 60.
Szép János: <i>Aesthetika avagy a jó ízlésnek a szépség filozófiájából fejtege- tett tudománya.</i> Szerdahelyi György nyomdoki után írta Szép János. Budán, 1794.	Budán, 1794.	Budán, 1894.	Petrik III. 527.

A Koller-katalógus 51 kiadványa nem került bele a háromkötetes jegyzékbe. Az 51 nyomtatvány közül Simon Máté az 1808-ban összeállított hiánykatalógusában²⁰ már nyolc magyar nyelvű nyomtatványt tüntetett fel mint a könyvtár akkori hiányzó darabjai:

²⁰ PEK TGYO It. Ms 1021, PEK TGYO Kt. Ms 1023.

SZERZŐ	CÍM, KIADÁS	PETRIK-SZÁM
Ambrosius S.	<i>Egy régi bölts levél, melyet ... Valentiniánus tsászárhoz irt Sz. Ambrus püspök ... (Acmed Olay Bég). [s. t.] 1788.</i>	Petrik V. 28.
Gyöngyösi István	<i>Márésal társalkodó Murányi Venus, Buda, 1729.</i>	
Kónyi János	<i>Díszes erkölcskre tanító beszédek mellyeket nagyobb részszerint Marmontel irásiból öszoeszedetvén magyarra fordított. Pest, 1775</i>	Petrik II. 679.
Kónyi János	<i>Magyar hadi roman, avagy gróf Zrinyi Miklósnak Sziget várában tett vitéz dolgai. Pesten, 1779.</i>	Petrik II. 442.
Kovács János	<i>A magyar krónikának rövideden le-rajzolt sommája, melynek ... Pozsony, 1742.</i>	Petrik II. 469.
Molnár János	<i>Egész esztendőnek vasárnapira és innepire szolgáló predikátiók. Pozsony, Kassa, 1777.</i>	Petrik II. 774.
Simai Kristóf	<i>Mesterséges ravaszság. Vígsgós játék, mely a mulatságokban gyönyörködőknek kedvéért szereztetett és kibocsáttatott. Pest, 1775.</i>	Petrik III. 382.
[Ujfalusi Judit]	<i>Makula nélkül való tükör. Melly az üdvözítő Jesus Kristusnak és szent Szülőinek életét, úgy keserves kínszenvedését és halálát adgya elé. Nagyszombat, 1772</i>	

Ezek közül Gyöngyösi és Kónyi műve Kimo György saját tulajdonát képezték. A nyolc köteten kívül a Szepesy-katalógusba többek között szintén nem kerültek bejegyzésre az alábbi, akkoriban igen népszerűnek számító olvasmányok sem:

SZERZŐ	CÍM, KIADÁS	PETRIK-SZÁM
Lucanus	<i>Lukánus első könyve. (Ford.: Bessenyei György.) Pozsony, 1776.</i>	Petrik II. 622.
Gvadányi József	<i>Rontó Pálnak, egy magyar lovas köz-katonának és gróf Benyovszky Móritznak... Pozsony, Komárom, 1793.</i>	Petrik I. 953.
Gyöngyösi István	<i>Porábúl meg-éledett Phoenix, avagy a nehaj Gyerő Monostori Kemény Janos... Sopron, 1748</i>	Petrik II. 8.
Pázmány Péter	<i>Hodegus. Igazsagra Vezelő Kalauz... Pozsony, 1637.</i>	RMK I. 673.
Péczeli József	<i>Haszonnal mulattató mesék. Mellyeket részszerint Ésopushól vett, rész-szerint maga tsinált, s az olvasásban gyönyörködő iffjoknak kedvéért könnyen érthető versekbe foglalt. Győr, 1788.</i>	Petrik III. 63.

A kor két híres többnyelvű szójegyzékeit, a Szenci Molnár Albert- és a Pápai Páriz Ferenc-féle szótárakat; ez utóbbit két kiadásban, az 1708-as és az 1767-es nyomtatású, szógyűjteményeket – amelyek még szintén Klimó György tulajdonát képezték az *Inventarium* listája alapján – ismételten nem találjuk a jegyzékben.²¹ Emellett azok a művek, amelyek a Koller-katalógusba jelzet nélkül lettek bejegyezve, ugyancsak nincsenek feltüntetve a három kötetben. Ezek többnyire a bibliai história és elmélkedés műfajába tartozó nyomtatványok:

SZERZŐ	CÍM, KIADÁS	PETRIK-SZÁM
Bod Péter	<i>Az isten vitézkedő anyaszentegyháza állapotjának, és világ kezdetétől fogva...</i> Basel, 1760.	Petrik I. 307
Francke, August Hermann	<i>Szent Írás szerint való életnek regulái, mellyekbe leiratik, miképpen kellessék mind a társaságba...</i> Halla, 1711.	RMK I. 1784
Hübners, Johann	<i>Száz és négy válogatott bibliabéli históriák, a mellyeket az o és uj tetamentomi szent irásokból...</i> ford. Fodor Pál, Basel, 1754.	
Gerhard, Johann	<i>Liliomok völgye. Az az ötven szent elmélkedések...</i> Gerhard János után fordította Inczedy József. [Nagyszében], 1745.	
Kortholt, Christian	<i>Kortholt, Christian súlyos papi-terhe, melly most némettül magyar nyelvre fordítottat és ki-vált ' magyar országi evangelicus prédikátorok kedvéért ki-botsáttatot Wasonyi Martony által. Jena, 1726.</i>	Petrik II. 452.
Losontzi István	<i>A szent históriának summája, mellyben az Isten...</i> Pozsony, 1771	Petrik II. 609.
Volf Ábrahám – Rogallen Friderik	<i>Volf Ábrahámnak és Rogallen Frideriknek atyafiságos serkengetése a tanítókhöz.</i> Jena, 1736.	Petrik III. 805.

²¹ Az előző katalógusokról írott tanulmányomban tévesen azt állítottam, hogy a Pápai-szótárak szerepelnek a Szepesy katalógusban is. vö. SZILÁGYI 2011. 112.

Habár a Koller-mutató előzéklapján olvasható, 1835-ös, Gradwohl Eduárdtól származó pár soros bejegyzés szerint a Klimó Könyvtár állományából ezidőtájt már közel 400 kötet hiányzik, amelyek között minden bizonnyal magyar nyelvű nyomtatványok is akadtak, nem feltétlenül kell ezeket az általam felsorolt kiadásokat a könyvtár akkori elveszett példányainak tekinteni.²² Sokkal inkább népszerű olvasmányoknak, amelyek gyakori használatban voltak, és/vagy esetlegesen olyan műveknek, amelyek nem a bibliotéka két szélső termében kaptak helyet. Ezt támasztja alá az is, hogy a már említett 1808–1818 között vezetett kölcsönzési mutatóban még gyakori tételként szerepel Szenci Molnár Albert szótára vagy épp Pázmány Péter *Hodegusa*, négy kiadvány pedig a mai napig fellelhető állományunkban:

SZERZŐ	CÍM, KIADÁS	PETRIK-RMK-SZÁM
Ambrosius S.	<i>Egy régi bölts levél, melyet ... Valentiniánus tsászárhoz irt Sz. Ambrus püspök ... (Acmed Olay Bég). [s. t.] 1788.</i>	Petrik V. 28.
Bonaventura	<i>Meg-dicsőítetett poenitentia tartás- nak eleven példája Seraphicus Sz. Ferentz atyának szentséges élete... Pozsony, 1722.</i>	Petrik I. 318.
Francke, August Hermann	<i>Szent Irás szerint való életnek regulai, mellyekbe le iratik, miképpen kellessék mind a társaságba... Halla, 1711.</i>	RMK I. 1784
Gotti, Vincenti	<i>Az igaz utnak meg-választása a külömböző vallású keresztények között... Eger, 1757.</i>	Petrik I. 920.

Érdeemes megnéznünk, hogy (a könyvtár átköltözésével és új berendezésével) a magyar nyelvű nyomtatványok milyen új helyrajzi számot kaptak, azaz melyik terembe, melyik polcra kerültek. A Szepesy-katalógusba bejegyzett 392 db magyar nyelvű munka közül csupán 67 mű (87 kötetben) lett elhelyezve az Aranyteremben, nagyjából egyenlő polceloszlással, azaz nem törekedtek a magyar nyelvű munkák külön kiválogatására, elhelyezésére. Az aranytermi polcok betűjeles jelzése az A–T betűig tart, az utolsó öt polc (U–Z) helyhiány miatt a Hártya-teremben kapott helyet. Ezen az öt polcon lévő magyar nyelvű nyomtatványok száma (a katalógusban) pedig 57 mű (59 kötetben). Azaz a „teljes” Aranyterem-

²² „Bizonyosan voltak elveszett kötetek is, de továbbra is számolni kellett a kintlevőségekkel.” In: SCHMELCZER-POHÁNKA 2012. 89.

be elhelyezett magyar nyelvű munkák száma a Szepesy-katalógus elkészítése idején csekély számúnak mondható: a teljes magyar nyelvű anyag csupán 1/3-a.

A maradék 268 db mű (204 kötetben) a Hártyateremben kapott helyet a következő polceloszlással; a terem ablak felőli részébe mindösszesen nyolc magyar nyelvű nyomtatványt találunk a Szepesy-katalógus bejegyzése szerint:

- AA-GG : összesen 8 mű 8 kötetben (ebből az AA, BB, és FF polcokra nem kerültek magyar nyelvű kötetek)
- HH-LL: 35 mű 31 kötetben
- MM-OO: 164 mű 120 kötetben (!)
- PP-QQ: 61 mű 45 kötetben

Láthatjuk, hogy a Szepesy-katalógusba bejegyzett magyar nyelvű nyomtatványok közel fele csak három polcra (azon belül is főleg az MM.I., az NN.II. és az OO.II. illetve IV. polcra) lett feltöltve. Ezek a kötetek kolligátumok: főként temetési- és gyászbeszéddek (pl. Egyed Antal: *A jó keresztény. Mellyel ... Hiemer János urat ... az ő végső halotti pompás tiszteltetésének alkalmatosságával megdicsérte ...*), halotti megemlékezések (pl. Bíró György: *Halotti versek, mellyeket ...*) vagy búcsúénekek. De egyéb ünnepi köszöntők (*Nagy méltóságú Klobusitzki Klobusitzky Péter kalotsai és bátsi eggyesült megyék érsekének ditső székébe lett által kelésekor ...*), egyházi beszéddek (pl. Kalló Antal: *Közönséges keresztény tudomány. Mellyet a Romai Katekizmusnak értelme szerént közönséges beszéddel háromszáz rövid kérdésekre és feleletekre ...*) vagy Padányi Bíró Márton beszéddei (pl. *Comitia az-az Országgyűlése, mellyen Magyar-Országban, mint egy titkos Jerusalemben békesség és igazság hirdettetik ...*) is fellelhetők ezen jelzetek között.

Érdekes, hogy a magyar nyelvű szépirodalmak is egy helyen, a PP polcon kaptak helyet: Zrínyi Miklósnak és Báróczi Sándornak minden munkái Kazinczy Ferenc kiadásában, Virág Benedek *Magyar századok* című műve, Vitkovics Mihály meséi, Baróti Szabó Dávid költeményes munkái vagy *A kolozsoári könyvező szűznek históriája*. További két életrajz, Cornelius Nepos hadvezérről és Báthori Somlyai István életéről szóló írások, valamint grammatikai művek és a katekizmusok is itt találhatóak. Eszerint tényleg elmondható, hogy a polcokat folyamatosan töltötték fel, rendszerezve, kiválogatva, egyfajta szisztéma szerint.

A Koller-mutatóba be nem jegyzett, a Szepesy-katalógusban azonban már fellelhető egyéb műfajú, magyar nyelvű nyomtatványok között találjuk még pl. Szenci Molnár Albert két művét: a zsolnárfordításait, és a *Postilla Sculteticáját*, Budai Esias históriáját, Apáczai Csere János *Magyar Encyclopaediáját*, és számos szépirodalmi művet. A kor népszerű, használt dokumentumai, mint pl. Dombi Sámuel, Gömöri Dávid és Pápai Páriz Ferenc (már említett) orvostudományi munkái, egy Károlyi-biblia, Torkos *Új zengedező mennyei kar (...)* című alkotása vagy Pázmány Péter *Az mostan támat (...)* című művei használatban voltak,²³ így csak később, szintén a Hártyaterembe lettek elhelyezve. Egy 16. századi, magyar

²³ vö. Ms 999

nyelvű nyomtatvány is újdonság a Koller-katalógushoz képest: Telegdi Miklós *Az evangéliomoknac, mellyeket vasarnapokon es egyeb innepeken esztendő által (...)* című munka. Szép számú (22 db) pécsi kiadású mű is felbukkan a katalógus bejegyzései között, pl.: Czompó István Szepesy Ignácról írt üdvözlője, Juranits Antal halotti beszéde Kajdacs Antalhoz, Lethenyi János *Apophtegmatája* vagy Simonovits Mihály Esterházy Pál pécsi püspök halálakor mondott beszéde. A katalógusba bejegyzett, legfrissebb kiadású munkák között két 1832-es nyomtatvány is helyet kapott: egy pécsi és egy pesti nyomtatvány, azaz igyekeztek a legújabb kiadású könyveket is elhelyezni az állományban.

A püspöki könyvtár megnyitásának idején (1774-ig) összegyűjtött magyar nyelvű munkák számát az első, akkori teljes állományt összeíró jegyzékből, az ún. Koller-katalógusból rekonstruálni tudjuk: ebből jól látszik, hogy a szám alig haladta meg a száz tételt. Az 1835-ig vezetett katalógusra a későbbiekben már nem fordítottak akkora gondot és odafigyelést, így nem minden könyv került bejegyzésre, ám a magyar nyelvű nyomtatványok száma a katalógusban ez időben már közel kétszáz volt. 1833/34-ben, a könyvtár új helyre költözésével Szepesy Ignác püspök elrendelte az új termekbe (ám egyelőre csak az Arany- és Hártyterembe) elhelyezendő könyvek összeírását egy több kötetes katalógusban. Ennek segítségével szintén kaphatunk egy kis betekintést a könyvtár akkori állományának magyar nyelvű munkáiról: az ezekben fellelhető magyar nyelvű nyomtatványok száma már csaknem négyszáz művet mutat. Ám mivel ez a három kötetes jegyzék csak a bibliotéka két szélső termeinek könyveiről ad tájékoztatást, ez a szám még nagyobbak mondható. Ha ehhez még hozzávesszük Gradwohl Eduárd feljegyzését 1835-ből, mely szerint ekkorra már közel 400 példányt (köztük feltehetőleg magyar nyelvűeket is) nem találtak, még több kötet jöhet számításba. Az 1774-es megnyitás óta tehát ez szép számú bővülést jelez.

Ezek között több népszerű kiadvány szerepel a Simon Máté-féle hiánylistán, az összeírásakor a könyvtárban éppen fel nem lelhető példányokként (így ez nem feltétlenül eltűnéseket jelent), és a ránk maradt kölcsönzési naplóból is jól látszik, hogy a magyar nyelvű nyomtatványokat szívesen használták az olvasók.

A Szepesy-katalógusban a magyar nyelvű kiadványokhoz tartozó jelzetek alapján megállapítható, hogy a termekben a polcok feltöltése szisztematikusan történt: a magyar nyelvű kolligátumok három polcra, egymás mellé lettek elhelyezve, a szépirodalom (amelynek gyűjtése addig nem volt jellemző) is külön ki lett emelve, a könyvtár régebbi darabjai pedig nagyrészt az Aranyteremben (és annak végében, a Hártyterem észak-nyugati sarkában) kaptak helyet.

A Szepesy-katalógus sajnos nem az akkori teljes állományról nyújt tájékoztatást, és sok pontatlanság is megfigyelhető a bejegyzések között, ám a könyvtár átköltözésével és a Koller-mutatóban nem található kötetek feltüntetésével ez a jegyzék mindenképpen hasznosnak mondható.

FORRÁSOK – RÖVIDÍTÉSEK

PEK TGYO It.	Pécsi Egyetemi Könyvtár Történeti Gyűjtemények Osztálya. A Püspöki Könyvtár Irattára.
Ms 1498.	Inventarium librorum a bo. me. Excell.mo ac R.mo Domino Georgio Klimo Episcopo Quinque Ecclesiensi comparatorum, et in Bibliotheca Ecclesiae suae Cathedrali ad instar pie remunerationis vivos donata, ac Cleri primum Ecclesiae suae, tum Publicae omnium utilitati dicata collocatorum. 37, 2 fol.
QQ.I.14 = Ms 56	Index librorum Bibliothecae Episcopalis Quinque Ecclesiensis 1779. [Több kéz írása] 418 fol.
Ms 1193	Catalogus Librorum e Bibliotheca Ven[erabilis] Capituli Quinque Ecclesiensi ad Bibliothecam Ecclesiae Cathedralis, vulgo Episcopalis dicitur, translatorum anno 1801. [Vizer Ádám]
Ms 1022	Catalogus librorum, qui in Bibliotheca Episcopali desiderantur. Matthaeus Simon, Henricus Foith [Pécs, 1808.] 2 fol. és Ms 1023 = Catalogus librorum, qui in Bibliotheca Episcopali desiderantur (jelzetekkel). Matthaeus Simon, Henricus Foith [Pécs, 1808.] 4 fol.
Ms 1023	Catalogus librorum, qui in Bibliotheca Episcopali desiderantur (jelzetekkel). Matthaeus Simon, Henricus Foith [Pécs, 1808.] 4 fol.
Ms 999	Continuatio cathalogi. Librorum e Bibliotheca pro lectione diversis commodatorum ab Octobri Anni 1808. 5 fol.
Sz.R.I.1-2-3 = Ms 174	Catalogus alphabeticus auctorum episcopalis publicae bibliothecae Quinque-Ecclesiensis. (Studio et opera Joannis Vojdas ... ac Eduardi Gradwohl ... 1833-1834.)
Sz.R.I.4-5-6 = Ms 175	Catalogus materiarum Episcopalis Publicae Bibliothecae Quinque-Ecclesiensis. [Cop.] (Eduardus Gradwohl 1836-1838.)

IRODALOM

ANTALÓCZI 1989	ANTALÓCZI Lajos: Az egri főegyházmegeyi könyvtár története 1793-1989. Eger, 1989. 23-32.
BOROS 1989	BOROS István: A Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár kéziratkatalógusa. 1850 előtti kéziratok. Országos Széchényi Könyvtár, Budapest, 1989. 12.
CSÓKA-JAKSA 2001	A Klimó-könyvtár a tudományos kutatások szolgálatában. Szerk. CSÓKA-JAKSA Helga. Pécs, 2001. (A Pécsi Egyetemi Könyvtár Kiadványai 3.)
MÓRÓ 2001a	A Pécsi Egyetemi Könyvtárban őrzött Klimó-könyvtár katalógusa. I. rész. A könyvek szerzői betűrendes katalógusa. (A Pécsi Egyetemi Könyvtár kiadványai 1.) Összeállította MÓRÓ Mária Anna. Budapest, 2001.
PETRIK 1888-1892	Magyarország bibliographiája. 1712-1860. I-IV. kötet. Szerk. PETRIK Géza. Budapest, 1888-1892.

- POHÁNKA 2007 „...használd ezt a könyvtárat ... a haza tisztességére és oltalmára, magad és mások hasznára.” Tudomány és kutatás a Klimo Könyvtárban. Konferencia a Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtárában – 2006. szeptember 26. Szerk. POHÁNKA Éva. Pécs, 2007. (A Pécsi Egyetemi Könyvtár Kiadványai 7.)
- POHÁNKA-SZILÁGYI 2011 Klimo György püspök és kora – Egyház, művelődés, kultúra a 18. században. Szerk. POHÁNKA Éva – SZILÁGYI Mariann. Pécs, 2011. (A Pécsi Egyetemi Könyvtár Kiadványai 9.)
- SCHMELCZER-POHÁNKA 2012 SCHMELCZER-POHÁNKA Éva: „Boldog idők! Amikor az emberi értelem, ilyen intézményekben támogatásra lel. (...) Egyik fény gyűjtja a következőt.” A Pécsi Püspöki Könyvtár története (1774–1945). Pécs, 2012. (A Pécsi Egyetemi Könyvtár Kiadványai 10.)
- SZILÁGYI 2011 SZILÁGYI Mariann: Magyar nyelvű nyomtatványok nyomában a Klimo Könyvtárban. In: Klimo György püspök és kora – Egyház, művelődés, kultúra a 18. században. Szerk. POHÁNKA Éva – SZILÁGYI Mariann. Pécs, 2011. (A Pécsi Egyetemi Könyvtár Kiadványai 9.) 108–121.
- VARJÚ 1899 VARJÚ ELEMÉR: A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár. (<http://mek.oszk.hu/03200/03231/html/varju.htm>) [2013.10.13.]